

STORTINGET

Innst. 124 S

(2017–2018)

Innstilling til Stortinget
fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument 8:50 S (2017–2018)

**Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om
Representantforslag fra stortingsrepresentantene
Kjersti Toppe, Sigrid Simensen Ilsøy og Emilie
Enger Mehl om å la Vinmonopolet overta taxfree-
salget av alkoholholdig drikke ved Avinors luft-
fartsvirksomheter**

Til Stortinget

Sammendrag

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Vinmonopolet overtar taxfree-salget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter når avtalen med Travel Retail Norway AS går ut i 2022, og på egnet vis og senest i forslag til statsbudsjett for 2019 informere Stortinget om framdrift for arbeidet og hvilke lovendringer som vurderes.»

Forslagsstillerne viser til at Vinmonopolet har en viktig samfunnsrolle i Norge og er et av de aller viktigste alkoholpolitiske virkemidlene. Det er stor oppslutning om Vinmonopolet i befolkningen. Likevel er Vinmonopolet under stadig press. En stor andel av den alkoholholdige drikken som konsumeres i Norge, er kjøpt i utlandet eller i taxfree-butikker. Nordmenn reiser mer enn tidligere. Dermed øker volumet av taxfree-handel. Alkoholholdig drikke kjøpt i taxfree-utsalg utgjør en stadig større andel av totalkonsumet. Ti prosent av all vin, hetvin og brennevin som ble solgt i Norge i 2015, ble solgt på norske lufthavner ved ankomst. Taxfree-

salget fører, ifølge Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS), til et merforbruk av alkohol i Norge og til at Vinmonopolet mister omsetning. Forslagsstillerne peker på at Vinmonopolets rolle som alkoholpolitisk virkemiddel forutsetter oppslutning i befolkningen og at Vinmonopolets monopolsituasjon opprettholdes.

Stortinget fattet følgende vedtak (vedtak nr. 307) i forbindelse med behandling av Prop. 1 LS (2016–2017), jf. Innst. 3 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for Stortinget der det vurderes alle konsekvenser av og nødvendige lovendringer for at Vinmonopolet skal overta taxfree-salget av alkohol ved norske flyplasser ved utløp av gjeldende anbudsperioder.»

Anmodningsvedtaket er omtalt i Prop. 1 S (2017–2018) med følgende merknad:

«Regjeringen vil komme nærmere tilbake til saken i løpet av stortingsperioden.»

Forslaget om å la Vinmonopolet overta taxfree-ordningen for salg av alkoholholdig drikke ved Avinors lufthavner er etter forslagsstillerens syn styrket som følge av regjeringens utredning, slik den ble fremlagt i Prop. 1 LS (2016–2017). Forslagsstillerne mener at det haster med å følge opp og gjøre et klart prinsippvedtak fra Stortingets side om at Vinmonopolet skal overta taxfree-salget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter når dagens avtale med Travel Retail Norway AS går ut i 2022. Stortinget må på egnet måte bli informert om regjeringens arbeid med endringer i lovverk o.l. Forslagsstillerne legger til grunn at en ny ordning og avtale ikke vil svekke finansieringen av Avinors flyplasser i Norge.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tore Hagebakken, Siv Henriette Jacobsen, Ingvild Kjerkol, Tuva Moflag og Tellef Inge Mørland, fra Høyre, Torill Eidsheim, Astrid Nøklebye Heiberg, Erlend Larsen, Sveinung Stensland, fra Fremskrittspartiet, Bård Hoksrud og Jan Steinar Engeli Johansen, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, fra Sosialistisk Venstreparti, Nicholas Wilkinson, fra Venstre, Carl-Erik Grimstad, og fra Kristelig Folkeparti, lederen Olaug V. Bollestad, viser til at Stortinget fattet følgende vedtak i forbindelse med behandling av Prop. 1 LS (2016–2017), jf. Innst. 3 S (2016–2017) og vedtak nr. 307:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for Stortinget der det vurderes alle konsekvenser av og nødvendige lovendringer for at Vinmonopolet skal overta taxfree-salget av alkohol ved norske flyplasser ved utløp av gjeldende anbudsperioder.»

Komiteen viser til at dette er omtalt i Prop. 1 S (2017–2018) slik:

«Regjeringen vil komme nærmere tilbake til saken i løpet av stortingsperioden.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, finner på nåværende tidspunkt, i påvente av denne vurderingen, det lite hensiktsmessig å gå nærmere inn i forslaget.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, mener det er viktig å forebygge og begrense følgene av rusmisbruk. For å lykkes med dette arbeidet må det føres en restriktiv alkoholpolitikk. Et sentralt alkoholpolitisk virkemiddel i den forbindelse er å opprettholde Vinmonopolets viktige samfunnsrolle.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet støtter derfor at det vurderes å la Vinmonopolet ta over driften av taxfree-ordningen for alkohol når gjeldende avtale utløper. Samtidig må inntektene til offentlige og private flyplasser videreføres.

Disse medlemmer mener at det i vurderingen av en slik overtakelse reises en rekke kompliserte juridiske, økonomiske og praktiske spørsmål. Det foreliggende representantforslaget gir ingen avklaringer på disse spørsmålene.

Disse medlemmer mener derfor det er naturlig å avvente saken regjeringen allerede er bedt om å legge frem for Stortinget, der alle konsekvenser blir vurdert, jf.

vedtak nr. 307 i forbindelse med behandling av Prop. 1 LS (2016–2017), jf. Innst. 3 S (2016–2017).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil imidlertid be regjeringen sette fortgang i dette arbeidet, for å sikre at eventuelle endringer i driften av taxfree-salget av alkohol ved norske flyplasser kan implementeres i god tid før utløpet av gjeldende anbudsperiode. En avklaring tidligst mulig i denne stortingsperioden vil også være viktig for de aktørene som nå opplever usikkerhet rundt fremtidige rammevilkår i denne bransjen, og samtidig gi dem bedre tid til eventuelle omstillinger.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge opp vedtak nr. 307, jf. Prop. 1 LS (2016–2017), jf. Innst. 3 S (2016–2017), i statsbudsjettet for 2019.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det har gått ett år siden Stortinget vedtok å be regjeringen legge frem en sak som vurderer alle konsekvenser av, og nødvendige lovendringer for, at Vinmonopolet skal overta taxfree-salget av alkohol ved norske flyplasser ved utløpet av gjeldende anbudsperioder. Regjeringens redegjørelse om oppfølging av anmodningsvedtaket i Prop. 1 S (2017–2018) og statsrådens svarbrev til komiteen viser at regjeringen ikke har startet på dette arbeidet. Disse medlemmer mener derfor det er behov for å presisere en tidsfrist. Disse medlemmer mener premisset for det videre arbeidet bør tydeliggjøres. Disse medlemmer understreker at en slik presisering og tydeliggjøring selvsagt ikke vil rokke ved at Vinmonopolets overtakelse skal utredes grundig i tråd med Stortingets vedtak, og at regjeringen må komme tilbake til Stortinget med en sak.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Vinmonopolet overtar taxfree-salget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter når avtalen med Travel Retail Norway AS går ut i 2022, og på egnet vis, og senest i forslag til statsbudsjett for 2019, informere Stortinget om framdriften for arbeidet og hvilke lovendringer som vurderes.»

Disse medlemmer viser til at regjeringens oppfølging av anmodningsvedtak 71 i statsbudsjettet 2017, jf. Dokument 8:83 S (2013–2014) og Innst. 63 S (2014–2015), inneholdt en vurdering av de juridiske sidene

ved å la Vinmonopolet overta taxfree-salget av alkoholholdig drikke. Advokatfirmaet Lund & Co konkluderte med at det mest sannsynlig ikke er EØS-rettslige eller andre rettslige hindringer for at Vinmonopolets enerett kan utvides til å omfatte taxfree-salg ved flyplassene. I utredningen vurderes det at Vinmonopolets overtakelse heller vil styrke enn svekke begrunnelsen for Vinmonopolet. Disse medlemmer merker seg at det i flere av høringsinnspillene til komiteen er tilslutning til disse vurderingene, og til at å la Vinmonopolet overta taxfree-salget vil styrke vinmonopolordningen rettslig opp mot EØS-lovgivningen. Innad i EU ble taxfree-handelen mellom landene avviklet i 1999.

Disse medlemmer merker seg at Vinmonopolet selv ikke ser noen hindringer for å overta salget og samtidig opprettholde ordningen. Dette fremgår også av utredningen som fulgte anmodningsvedtak 71. Disse medlemmer viser til den forventede økningen i taxfree-salget og at Avinor forventer vekst på 63 prosent fram til 2022. Disse medlemmer viser til at Vinmonopolets andeler reduseres på grunn av taxfree-salget. Vinmonopolet har hatt en negativ salgsutvikling i 2017. Dette utfordrer Vinmonopolets legitimitet og selskaps rolle som alkoholpolitisk virkemiddel. Størrelsen på taxfree-salget kan også utfordre Vinmonopolet EØS-rettslig. Disse medlemmer merker seg også at private aktører tar ut store overskudd av taxfree-salget, det årlige overskuddet har vært om lag 200 mill. kroner, ifølge Vin- og brennevinleverandørenes forening (VBF). I dag ligger store deler av verdikjeden for taxfree-handelen med alkohol utenfor Norge, både sentrallager og distributør ligger i Tyskland. Disse medlemmer viser til at Vinmonopolet er et heleid statlig aksjeselskap, og at overskudd skal gå tilbake til fellesskapet. Disse medlemmer merker seg også at flere høringsinstanser legger vekt på at den nasjonalt vedtatte ruspolitikken kan ivaretas best gjennom vinmonopolordningen. Salg av alkoholholdig drikke i taxfree-ordningen er ikke drevet etter samme sosiale og samfunnsmessige hensyn som Vinmonopolet drifter sin virksomhet etter. Disse medlemmer mener at en stadig økende andel salg av alkohol via en privat aktør, som i taxfree-ordningen, reduserer myndighetenes virkemidler i alkoholpolitikken. Disse medlemmer mener alkoholsalg må drives slik at hensynet til folkehelsen ivaretas i tråd med de alkoholpolitiske målsettingene.

Uttalelse fra transport- og kommunikasjonskomiteen

I tråd med Stortingets vedtak 7. november 2017 er helse- og omsorgskomiteens utkast til innstilling blitt forelagt transport- og kommunikasjonskomiteen til uttalelse.

Transport- og kommunikasjonskomiteen uttaler i brev av 6. februar 2018 følgende:

«Transport- og kommunikasjonskomiteen viser til brev fra helse- og omsorgskomiteen av 30. januar 2018, der det vises til et vedlagt utkast til innstilling til Dok. 8:50 S (2017–2018) om å la Vinmonopolet overta taxfree-salget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter.

Transport- og kommunikasjonskomiteen har følgende merknad til helse- og omsorgskomiteens innstilling.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til behandlingen av saken i helse- og omsorgskomiteen der flertallet i helse- og omsorgskomiteen vil avvente å realitetsbehandle forslaget i påvente av nærmere vurderinger fra regjeringen, jf. Prop. 1 S (2017–2018). Flertallet vil likevel påpeke at Avinors virksomhet er basert på avgifter knyttet til drift av lufthavnene og luftrommet, samt kommersielle inntekter, hvorav inntekter fra taxfree salget utgjør omtrent en fjerdedel av de samlede inntektene. Dagens finansieringsmodell gjør det mulig for Avinor å opprettholde driften av et nett av lufthavner i hele landet, samt gjennomføre store investeringer, uten direkte tilskudd over statsbudsjettet. Flertallet mener at en endring av dagens finansieringsmodell vil skape betydelig usikkerhet knyttet til fremtidige inntekter og driften av samtlige 46 lufthavner i Avinor-systemet, med de konsekvenser det vil kunne ha for bosetting og verdiskaping i hele landet.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre vil også påpeke at det ikke synes å være noen sterk alkoholpolitisk begrunnelse for forslaget, da det må forutsettes at tax-free salget av alkohol skal ha samme åpningstider som i dag og underlegges de samme alkoholpolitiske retningslinjer og lovgivning. Dette flertallet mener derfor at det er mest formålstjenlig at Avinor, gjennom anbudskonkurranse, får muligheten til å sikre størst mulig inntekter til drift av flyplassene, også fra omsetningen av tax-free varer, og at det er fullt mulig for Vinmonopolet å delta i en slik konkurranse. Dette flertallet er også bekymret for hvilke konsekvenser forslaget vil ha for inntektsgrunnlaget for de private lufthavnene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til den pågående utredningen og ber om fortgang i arbeidet, i tråd med Arbeiderpartiets merknader i Helse- og omsorgskomiteens innstilling.

Disse medlemmer forutsetter at både alkoholpolitiske, luftfartsmessige og finansielle hensyn vurderes i utredningen. Disse medlemmer ber om at hensynet til vår solidariske luftfartsmodell (Avinor-modellen) vektlegges i utredningen, og også situasjonen for de ikke-statlige lufthavnene med utenlandstrafikk.

Disse medlemmer vil avvente den pågående utredningen, før en konkluderer med hvordan driften av taxfree-salget ved norske lufthavner skal organiseres for fremtiden.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti syner til representantforslaget og SP og SV sitt mindretalsforslag i innstillinga. Ei overføring av

taxfree-sal av alkohol til Vinmonopolet vil vere eit positivt element i alkoholpolitikken, og desse medlemmane ser ikkje at dette vil redusere bidraget dette salet gir til drift av Avinor. Desse medlemmane meiner det økonomiske bidraget kan sikrast ved å påleggje Vinmonopolet same vilkår som for andre private aktørar. I tillegg meiner desse medlemmane finansieringa kan styrkjast, då overskotet på dette salet ikkje hamnar på private hender og vert ført ut av landet, men går inn til felleskapen gjennom den statlege verksemda som Vinmonopolet er.

Desse medlemmane støttar difor framlegget frå mindretalet frå SP og SV i helse- og omsorgskomiteen.»

Tilleggsmerknad fra komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti legger på bakgrunn av de innspillene som har kommet i forbindelse med at saken er forelagt transport- og kommunikasjonskomiteen, fram følgende justerte forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge opp vedtak nr. 307, jf. Prop. 1 LS (2016–2017), jf. Innst. 3 S (2016–2017), med en egen sak til Stortinget i løpet av 2018.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen følge opp vedtak nr. 307, jf. Prop. 1 LS (2016–2017), jf. Innst. 3 S (2016–2017), med en egen sak til Stortinget i løpet av 2018.

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sørge for at Vinmonopolet overtar taxfree-salget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter når avtalen med Travel Retail Norway AS går ut i 2022, og på egnet vis, og senest i forslag til statsbudsjett for 2019, informere Stortinget om framdriften for arbeidet og hvilke lovendringer som vurderes.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:50 S (2017–2018) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Sigrud Simonsen Ilsøy og Emilie Enger Mehl om å la Vinmonopolet overta taxfree-salget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter – vedtas ikke.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 13. februar 2018

Olaug V. Bollestad

leder

Erlend Larsen

ordfører

VEDLEGG**Brev fra Helse- og omsorgsdepartementet v/statsråd Bent Høie til helse- og omsorgskomiteen, datert 23. november 2017****Uttalelse - Dokument 8:50 S (2017-2018) Representantforslag om å la Vinmonopolet overta taxfreesalget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter**

Jeg viser til brev av 7. november 2017 fra Stortingets helse- og omsorgskomite hvor det bes om min uttalelse til Dokument 8:50 (2017-2018) Representantforslag fra Kjersti Toppe, Sigrid Simensen Ilsøy og Emilie Enger Mehl om å la Vinmonopolet overta taxfreesalget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter.

Representantforslaget lyder som følger:

"Stortinget ber regjeringen sørge for at Vinmonopolet overtar taxfree-salget av alkoholholdig drikke ved Avinors luftfartsvirksomheter når avtalen med Travel Retail Norway AS går ut i 2022, og på egnet vis og senest i forslag til statsbudsjettet for 2019 informere Stortinget om framdrift for arbeidet og hvilke lovendringer som vurderes."

Stortinget har, som også nevnt i Dokument 8:50 (2017-2018), allerede fattet et vedtak hvor regjeringen bes legge fram en sak for Stortinget der konsekvenser av og nødvendige lovendringer for at Vinmonopolet skal overta taxfree-salget ved utløp av gjeldende anbudsperiode, vurderes.

Regjeringen vil på vanlig måte følge opp Stortingets vedtak, i dette tilfellet foreta de nødvendige vurderingene og forelegge disse for Stortinget. Som nevnt i Prop. 1 S (2017-2018), vil regjeringen komme nærmere tilbake til saken i løpet av Stortingsperioden.

I representantforslaget ønsker forslagstillerne å vedta at Vinmonopolet skal overta taxfreesalget uten at de vurderinger det tidligere er bedt om er lagt fram for Stortinget. Prinsipielt sett kan jeg ikke støtte at en slik beslutning tas uten nærmere utredning og uten at et mer fullstendig beslutningsgrunnlag foreligger. Saken reiser en rekke kompliserte juridiske, økonomiske og praktiske spørsmål og nærmere vurdering av disse spørsmålene bør ligge til grunn for en forsvarlig avgjørelse.

Tatt i betraktning at Regjeringen i løpet av denne stortingsperioden vil legge fram en utredningen som vil gi Stortinget mulighet til å vurdere en eventuell overtakelse ved utløpet av anbudsperioden, ser jeg ikke at forslaget om å la Vinmonopolet overta taxfreesalget er hensiktsmessig på nåværende tidspunkt.

Jeg vil på denne bakgrunn frarå at det fattes vedtak i samsvar med representantforslaget i Dokument 8:50 (2017-2018).

